

6

Lessen uit Uruzgan 'Het is heel zwaar dat Afghanistan nu weer terug bij af is'

Scannen/snaaien **8**

Door zelfscankassa's is winkeldiefstal ontploft. Mare sprak met dieven, managers en de politie. 'Studenten maken er een sport van'

Opgesloten en onderdrukt

Hoe China de Oeigoeren wil uitwissen: 'Tijdens het veldwerk werd ik gevolgd'

4

Godsdienstwaanzin

Toneel over collectieve zelfmoord in Jonestown

14

Onderwaterschatten We kijken te weinig onder de zeespiegel, vindt Martijn Manders, hoogleraar onderwaterarcheologie. 'Van de 63.000 Rijksmonumenten bevinden zich er slechts negen onder water. Dat kan niet kloppen'

10

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van 4.500 euro te boven gaan.

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week bijles en huiswerkbegeleiding op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 2 leerlingen groep, 4 t/m 8. **Voortgezet onderwijs:** *Aardrijkskunde, biologie, 2 havo. Twee leerlingen. *Engels, brugklas basis/kader. *Nederlands, aardrijkskunde, brugklas vmbo-tl. *Wiskunde, biologie, brugklas basis/kader. *Wiskunde A, economie 4 havo. **Leiden-Zuid**, *3 leerlingen basisonderwijs. **Voortgezet onderwijs:** *Nederlands, Engels, Wiskunde, brugklas vmbo basis/kader. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Psychische hulp nodig? Professionele begeleiding voor studenten. Ook met psychische aandoening en/of stoornis ben je van harte welkom! Bel of mail voor informatie: [onderwijsbo-](mailto:onderwijsbo-venwijs@gmail.com)

venwijs@gmail.com / 0644440634. Also in advanced English.

Inlooptconcert gegeven door Cor de Jong (orgel). Academiegebouw, Rapenburg 73. **Woensdag 26 april van 13.00 uur tot 13.30 uur.** Toegang gratis. Zie ook: www.universiteit-leiden.nl/orgel

Inlooptconcert gegeven door Marieke Stool (orgel). Academiegebouw, Rapenburg 73. **Woensdag 3 mei van 13.00 uur tot 13.30 uur.** Toegang gratis. Zie ook: www.universiteit-leiden.nl/orgel

Inlooptconcert gegeven door Casper de Jonge (orgel). Academiegebouw, Rapenburg 73. **Woensdag 10 mei van 13.00 uur tot 13.30 uur.** Toegang gratis. Zie ook: www.universiteit-leiden.nl/orgel

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. BTW voor elke vijftig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet B.V., postbus 20, 2040 AA Zandvoort, telefoon 023-571 47 45. E-mail: Zandvoort@bureauvanvliet.com

Hoe kon de kerkelijke gemeenschap Peoples Temple transformeren tot een sekte die zichzelf zou uitroeien door middel van collectieve zelfmoord? Toneelschrijver Nic Bruckman sprak met overlevenden van het drama en maakte er een voorstelling over.

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO BAS DE BROUWER

Het is 1955 als de 24-jarige dominee Jim Jones de christelijke en communistische kerk Peoples Temple sticht in Indianapolis, Indiana. Al vrij snel ontwikkelt hij een 'progressieve manier van prediken', vertelt toneelschrijver Nic Bruckman. 'Hij zette de kerk in voor sociale rechtvaardigheid en wilde mensen steunen die werden gezien als *beyond help*, zoals daklozen en zwervers. Leden werden aangemoedigd gratis maaltijden te bereiden. Daarnaast had hij ook een etnisch doel: hij wilde zwarte en witte mensen, die hun geloof meestal gescheiden beleden, mengen.' Al snel blijkt dat het conservatieve Indiana niet de meest geschikte plek is om de kerk tot wasdom te laten komen. 'Toen is vrijwel de hele beweging, zo'n honderdvijftig mensen, in touringcars naar Californië gereisd.' Dat die verhuizing de opmaat zou worden tot een van de grootste collectieve zelfmoorden uit de geschiedenis, kon toen nog niemand bevroeden. Bruckman maakte in samenwerking met Haags theatercollectief Firma MES een theatervoorstelling over het drama, *De Tempel*, die volgende week zaterdag is te zien in Theater Ins Blau in Leiden. De schrijver verrichte uitgebreid bronnenonderzoek aan de universiteit van San Diego, bestudeerde het stadsarchief van San Francisco talloze uren aan door de beweging opgenomen audio- en videomateriaal en sprak zes overlevenden van Peoples Temple. Na de verhuizing naar Californië groeide de kerk uit tot een organisatie met duizenden leden, vertelt hij. Leden woonden in gedeelde huizen, kookten gezamenlijk en zorgden collectief voor de kinderen en ouderen. In die periode slopen er sektarische elementen in de gemeenschap. 'In ruil voor zorg moesten de ouderen hun woning overschrijven, zodat die eigendom werden van Peoples Temple. Zo werden ze volledig afhankelijk van de beweging.' Ook andere leden moesten steeds meer tijd en geld investeren. 'Sommigen gaven hun loon weg in ruil voor maaltijden en een slaapplek. Discipline werd steeds belangrijker. Als je werd betrapt op een affaire, moest je naakt voor de groep staan en riep de rest dat je hen teleurgesteld had.' Dat de beweging op een sekte begon te lijken, bleef niet lang geheim. Nadat familieleden van de sekteleiden aan de pers vertelden dat hun naasten tegen hun zin bij de groep werden gehouden, voerden de CIA en de politie de druk verder op. 'Linkse organisaties werden nog weleens vervolgd', vertelt Bruckman. 'Die angst zette Jim Jones ertoe

Dood door eigen gelijk

zijn groep te verhuizen naar Guyana, waar ze een paradijs gingen stichten waar hun eigen regels golden.' Niet alle leden zagen dat plan zitten, weet Bruckman. 'Sommigen keerden zich af van de beweging en zijn niet meegegaan. Een aantal van hen is een tijdje daarna dood teruggevonden.'

Maar enkele honderden leden waren wel overtuigd door Jones' verhaal en vertrokken midden jaren zeventig naar de Guyanese jungle, waar ze de landbouwcommune Jonestown stichtten. Tussen de huisjes en simpele douches hielden ze kippen en varkens (voor de consumptie) en een aap en honden (als huisdieren). Met machinegeweren wisten ze zich te beschermen tegen aanvallen van inheemse groepen in de jungle.

'Ze wilden zelfvoorzienend zijn en zich buiten de consumptie maatschappij stellen, vrij van regels. Op dat moment was het meer een sekte dan ooit.' En ook in Guyana groeide de groep: op het hoogtepunt leefden er ongeveer vijftienhonderd leden, van alle leeftijden.

In 1978, toen Peoples Temple een paar jaar in de jungle leefde, werd Jones mentaal steeds zwakker. 'Hij was verslaafd aan morfine en werd steeds zwaarmoediger', vertelt Bruckman. 'Het werd steeds zwaarder voor hem om de beweging te leiden. Er kwam ook opstand van binnenuit, mensen wilden weg. Sommigen besloten te ontsnappen, onder wie zijn eigen zoon.'

Daarnaast begon de anti-sektebeweging Concerned Relatives zich te bemoeien met de Peoples Temple. Het leidde ertoe dat de Democratische afgevaardigde Leo Ryan, samen met een paar journalisten, op 17 november 1978 een bezoek aan Jonestown bracht. Jones moest met lede ogen aanzien hoe veel leden met de bezoekers terug naar Amerika wilden. 'Dat kon hij niet verdragen. Toen heeft hij opdracht gegeven om Leo Ryan neer te schieten.' Nadat een aanslag in het kamp mislukte, slaagden sekteleiden er op 18 november 1978 alsnog in om de politicus en enkele journalisten op het vliegveld van Guyana te vermoorden.

Diezelfde avond beval Jones alle leden om een glas limonade met cyanide te drinken. 'De meeste mensen denken dat de aanmaaklimonade van het merk Kool Aid was, maar het is eigenlijk gebeurd met Flavor Aid, de nepversie daarvan', vertelt Bruckman. 'Eerst werden de dieren vergiftigd, daarna de kinderen. Dat was een strategische keus: als je de kinderen eenmaal hebt gedood, is het makkelijker de volwassenen ervan te overtuigen het zelf ook te drinken. Er was geen weg meer terug.'

Ruim negenhonderd sekteleiden plegen die dag zelfmoord. 'Met name familieleden van de overledenen trekken in twijfel of het vrijwillig is gebeurd', zegt Bruckman. 'Maar ik denk dat het merendeel het vrijwillig heeft gedaan, al is de vraag welke definitie je van dat woord hanteert. Er is niet meer dan een paar dozijn mensen gevonden met kogelwonden. Die zijn waarschijnlijk vermoord omdat ze het gif niet wilden opdrinken.'

Het verhaal vertellen naar het theater was 'ingewikkeld', erkent Bruckman. 'Er zijn al best veel sekteverhalen. En hoe doe je recht aan de sekteleiden en de nabestaanden?' Hij wilde de vraag stellen welke noodzaak Peoples Temple voor leden vervulde en waarom ze tot het eind bleven. 'Zodra je meer van een groep verwacht dan mogelijk is, wordt het een sekte. Welk doel je je ook stelt en hoe sterk je er ook in gelooft, je moet niet verliefd worden op je eigen gelijk. De voorstelling is een pleidooi voor het beter luisteren naar de ander.'

Nic Bruckman Projecten & Firma MES, *De Tempel*. Theater Ins Blau, zaterdag 29 april, 20.30 uur. €21 (€15 voor studenten)

Download nu
de Mare-app

LAMME LEIDSE MEMES

‘Of ik het ooit ga lezen? De eerste dertig jaar niet’

DOOR EMIEL BEINEMA
FOTO MARC DE HAAN

Huis: ‘Huize Louter Liefde’
Kamer: 15m²
Huur: €390
Bewoners: 10

Je hebt hier veel boeken. Zit daar een systeem in?

‘Dat had ik, volgens mij. Even kijken. Ik heb ze wel een beetje op schrijver staan. En een rijtje biografieën. Filosofie staat hier links, Nederlandse schrijvers daar rechts.’

‘Het overgrote deel is ongeopend, hoor. Ten tijde van corona, toen je amper dingen mocht, ging ik vaak naar de kringloop. Toen had ik echt een soort boek-

koop-waan. Dan ligt daar zo’n boekje voor vijftig cent. Ga ik het ooit lezen? De komende dertig jaar waarschijnlijk niet, maar het is leuk om te hebben. En dan heb ik ze maar alvast staan.’

En ze komen van pas om je bed overeind te houden?

‘Dat is puur praktisch, ja. Ik heb mijn bed in mijn eentje in elkaar gezet nadat hij al een paar keer uit elkaar was geweest. Het bed was dus al gammal en ik ben ook nog een paar onderdelen vergeten. Toen ben ik er een keer doorheen gezakt. Als snelle oplossing heb ik er wat boeken onder geknald. Dat bleek te wer-

ken, dus dat houd ik lekker zo. Dan heb ik ook weer ruimte voor een paar nieuwe boeken.’

Je hebt hier nog meer oude dingen verzameld, is dat een hobby?

‘Ach, ik weet het niet... Nou ja, die grammofoon is wel een dingetje, en mijn typemachine. Ik ben soms een boomer, maar net zo goed een guppy van 16. Mijn gemiddelde leeftijd is echt wel 23, maar soms ben ik even 46 en de andere keer 12. Een beetje hormonaal, bronstig gedrag kan ik soms hebben, alsof je op je twaalfde net hebt ontdekt hoe het allemaal werkt. Maar op andere momenten ben ik een heel boomerige, chagrijnige jongen die een Zweeds puzzeltje maakt. Ook lekker.’

‘Voor mijn huisgenoten ben ik het irritante broertje. Daar zijn ze nog niet vanaf sinds ze uit huis zijn. Ik kan echt een klier zijn, op een speelse manier. Het is heerlijk om de grenzen op te zoeken, en op te rekken. Ik heb gelukkig de balans kunnen vinden, dus ze mogen me wel. We hebben een huismoe-der en een huisvader en ik ben het huisbroertje. Dat is een heerlijke rol om op me te nemen.’

Is dat waarom je tafel vol Smirnoff Ice staat?

‘Dat is voor onze Ice-driedaagse, een huistraditie. Eens per jaar krijgt iedereen tien flesjes om te verstoppen. Het zijn schappelijke maten: niet elke keer 75 centiliter, dat is een beetje te veel van het goede. Deze zijn slechter voor je tanden dan voor je lever.’

‘De mooiste Ice-jes worden pas veel later gevonden. Vorig jaar was een huisgenote begonnen met boksen. Ze had handschoenen gekocht en was twee keer geweest. Een andere huisgenoot twijfelde of ze het zou blijven doen en verstopte een fles in een handschoen. Die ontdekte ze pas na een half jaar, toen ze ging verhuizen.’

‘Gisteren gooide ik die flesjes iets te hard op mijn bed en stootte er een kapot. Nu ruikt die hoek een beetje zoetig. Ik had het net die dag verschoond, dus ik dacht: fuck it, ik laat het lekker. Wat niet weet, wat niet deert.’

COLUMN | OMAR GHALY

Hoe Hollywood aan de haal gaat met een icoon uit de oudheid

Met veel bombarie verscheen vorige week de trailer van een nieuwe Netflix-docuserie over het leven van koningin Cleopatra, geproduceerd door Jada Pinkett Smith. Ik kende Pinkett Smith vooral van het iconische ‘Keep my wife’s name out of your fucking mouth’-moment van haar echtgenoot Will Smith tijdens de Oscars, maar blijkbaar zit ze ook in de historici-branch. Prima, *more power to her*. De serie is onderdeel van haar grotere tv-project *African Queens*.

Als Egyptoloog ben ik altijd verheugd als mijn vakgebied in het licht van de schijnwerpers staat. Geestdriftig zette ik de tv aan, hier moest ik eens even goed voor zitten. Al vrij snel was ik teleurgesteld, het acteerwerk was matig en de dialogen waren aftandse clichés.

Toen ik het einde van de twee minuten durende trailer had bereikt was ik niet alleen teleurgesteld maar ook nog eens pissig en gefrustreerd. Een snelle blik op Twitter leert dat ik niet als enige mijn bedenkingen had. Een curieuze alliantie van antiwoke-opiniemakers, verbolgen klassici en Egyptische nationalistes was met die gevoelens van frustratie aan de haal gegaan. Steen des aanstoots: in de serie wordt Cleopatra gespeeld door een zwarte vrouw. Dat niet alleen, een van de *talking heads* haalt haar oma aan – ik wou dat ik dat kon doen in mijn scriptie, maar dat terzijde – die haar schijnbaar ooit had gezegd: ‘Wat ze ook vertellen op school, Cleopatra was zwart.’

Dat Cleopatra’s ouders Grieks waren is niet bepaald een controversiële stelling, dat de kans minimeer is dat ze een donkere huid had, is dat ook niet. Overigens hoeft dat niet te betekenen dat zwarte actrices niet in de huid van Cleopatra mogen kruipen, integendeel, ze zouden een mooi tegenwicht kunnen bieden aan de Elizabeth Taylors en Monica Bellucci’s van deze wereld. Mijn probleem met deze serie zit hem hierin: dat de geschiedenis wordt verdraaid ten behoeve van een sociaal-politieke agenda. In een inter-

view met de Afrikaanse cultuursite *OkayAfrica* spreekt Pinkett Smith de hoop uit dat de serie een bron van trots kan zijn voor zwarte Amerikanen en Afrikanen. Dat de Egyptenaren van nu voor een groot deel niet binnen die omschrijving vallen lijkt niet te deren. Pinkett Smith lijkt zich een icoon uit de oudheid te willen toe-eigenen. Dat is triest en niet alleen omdat ze daarmee erfgoed afpakt van de Egyptenaren. In het eerste seizoen van *African Queens* ging het nog over koningin Njinga, die een koninkrijk regeerde in het huidige Angola. Haar verhaal is onbekend, veel onbekender dan dat van Cleopatra, en ze was ook echt zwart.

Door in seizoen twee te kiezen voor Cleopatra lijkt Pinkett Smith te capituleren: ik kies voor de grote naam en het bekende verhaal en doe vooral niet de moeite om verder onderzoek te doen naar een verhaal dat anders nooit Hollywood zou halen. Dat is jammer. Wie nog uitbreider wil zien hoe de faraonische cultuur door Afro-Amerikanen wordt omarmd kan vanaf 22 april naar de tentoonstelling *Kemet* in het Rijksmuseum van Oudheden. In de tentoonstelling staat muziek met Oud-Egyptische invloeden centraal. Egypte als inspiratiebron, zonder daarmee eigenaarschap te claimen over Egyptisch erfgoed: Jada Pinkett Smith, *take notes*.

Omar Ghalay is student Egyptologie

‘De steen des aanstoots:
Cleopatra wordt gespeeld
door een zwarte vrouw’